

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

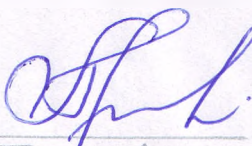
від _____ 2018 р. № _____
Київ

Про схвалення Стратегії інноваційного розвитку України
на період до 2030 року

1. Схвалити Стратегію інноваційного розвитку України на період до 2030 року, що додається.
2. Міністерству освіти і науки разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади розробити та подати у тримісячний строк Кабінетові Міністрів України проект плану заходів щодо реалізації Стратегії, схваленої цим розпорядженням.

Прем'єр-міністр України

В. ГРОЙСМАН

Л. Трухневич

Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року

Аналіз поточного стану інноваційного розвитку

Стратегія успішного розвитку національних економічних систем країн-лідерів останніми роками тісно пов'язана з лідерством у дослідженнях і розробках, появою нових знань, розвитком високотехнологічного виробництва і створенням масових інноваційних продуктів. Розвиток інноваційного потенціалу – це не тільки шлях динамічного розвитку та успіху, а й засіб забезпечення безпеки та суверенітету країни, її конкурентоспроможності у сучасному світі.

За даними Євростату та Національного наукового фонду США, у 2016 році частка високо та середньовисокотехнологічного секторів у виробництві промислової продукції складала у Швейцарії відповідно 14,6% та 21,3%, Ізраїлі – 38% та 12,6%, Південній Кореї – 21% та 33,4%, Німеччині 3,7% та 28%, Чехії – 4,2% та 42%, Україні – 2,9% та 10,9%. При цьому у 2016 році ВВП на душу населення у цінах 2010 року в цих країнах становив: у Швейцарії 76 667,4 доларів США, Ізраїлі – 34 134,8, Південній Кореї – 26 152, Німеччині 46 747,2, Чехії – 22 779,3, що від семи до двадцяти п'яти разів більше, ніж в Україні – 2 991,6 доларів США.

Стратегічну мету з формування в Україні високорозвинутої соціально орієнтованої економіки, що базується на знаннях та інноваціях, передбачено Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», схваленою Указом Президента України № 5 від 12.01.2015 р., планами дій з імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, зобов'язаннями України щодо досягнення національних Цілей сталого розвитку на період до 2030 р.

Конкурентна позиція України є нерівноважною, що відображено у низці світових рейтингів.

За даними Всесвітнього економічного форуму – «Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2017-2018 рр.», Україна посіла 81 місце серед 137 досліджуваних країн, піднявшись на чотири позиції. За компонентами підіндексу, який характеризує ефективність ринків – ключового фактору на стадії інвестиційного зростання (індустріалізації) – Україна посідає 101 місце за ефективністю товарних ринків серед 137 країн, 120 – за ефективністю фінансових і 86 – за ефективністю ринку праці. Готовність до адаптації технологій та інновацій оцінена на рівні 81 місця. При цьому за показником «Ринкові інституції» наша країна посідає 118 місце, а за розвиненістю бізнесу – 90. Серед факторів, важливих для розвитку промисловості, сприятливими є хіба що розмір доступного ринку (за ємністю ринку Україна

посідає 47 місце) та освіта (наша країна посідає 35 місце). Незважаючи на велику кількість вчених та інженерів, а також частку людей, які мають вищу освіту, Україна має посередній рейтинг за підіндексом «Інновації» та низькі значення показників «Державні закупівлі новітніх технологій і продукції», «Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері ДіР», «Технологічна готовність». Тут найбільш проблемним показником залишаються «Іноземні інвестиції та трансфер технологій».

Відповідно до індексу інноваційного розвитку, представленого агентством Bloomberg у 2018 році, Україна на 46 місці серед 50 досліджуваних країн. При цьому наша країна виявилася найгіршою за продуктивністю праці (50 місце), що свідчить про низький рівень застосовуваних технологій та виробництво товарів з низькою доданою вартістю, і потрапила до трійки аутсайдерів за технологічними можливостями (48 місце). Водночас вона зберігає високе 21 місце за ефективністю вищої освіти та 27 місце за патентною активністю, тобто має потенціал до розвитку.

Інноваційне табло ЄС, яке включає дані щодо країн європейського співтовариства, країн-кандидатів на вступ в ЄС та деяких інших країн, віднесло Україну до групи «Інноватор, що формується» разом з Болгарією, Македонією та Румунією. Проведений покомпонентний аналіз свідчить, що Україна має значні нереалізовані можливості в інноваційному розвитку, особливо щодо комерціалізації нововведень і у сфері захисту прав на інтелектуальну власність. Головними перевагами України є вигідне географічне положення, ємний ринок, наявність поглибленої та всебічної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС та відносно високий рівень розвитку людського потенціалу.

За даними Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index), у 2018 році Україна посіла у рейтингу найвищу позицію за останні сім років – 43 місце, покращивши його з минулого року на сім позицій, а в попередньому році Україна піднялася на шість пунктів, що обумовлено високим коефіцієнтом інноваційної ефективності – співвідношенням отриманого результату до інноваційних ресурсів. Серед сильних сторін країни варто відзначити такі показники, як створення знань й результати наукових досліджень, співвідношення патентів за походженням до ВВП за паритетом купівельної спроможності, співвідношення корисних моделей за походженням до ВВП за паритетом купівельної спроможності, витрати на комп'ютерне програмне забезпечення у відсотках ВВП, експорт ІКТ послуг у відсотках від загального обсягу торгівлі. Так, за даними Держстату, у 2017 році продукція сектору інформаційних технологій склала більше 3% ВВП, а сукупний дохід галузі – більше 3,5 млрд доларів США, що співставно з обсягами продукції високотехнологічного сектору.

В Україні відбувається поступова деградація інноваційного потенціалу: за даними Держстату, кількість дослідників в Україні стрімко скорочується (зі 133 744 осіб у 2010 році до 59 392 у 2017 році), наукоємність ВВП

(витрати на дослідження та розробки за всіма джерелами у відсотках до ВВП) у 2017 р. становила лише 0,45 %, динаміка кількості підприємств, що займаються інноваціями, негативна (у 2017 році відбулося скорочення кількості підприємств промисловості, що провадили інноваційну діяльність, на 9% порівняно з 2016 р. до 16,2% всіх промислових підприємств), хоча окремі приклади інноваційного підприємництва та високих технологій, що успішно розвиваються, у нашій економіці існують. Інвестиції у нематеріальні активи протягом останніх п'ятнадцяти років становили близько 2-4% усіх капітальних інвестицій, а частка видів діяльності, що відносяться до високотехнологічних та середньовисокотехнологічних, в обсязі реалізованої промислової продукції у 2017 році становила 11,3%.

Для виправлення ситуації необхідно сприяти зміні структури експорту у бік скорочення частки експорту сировини та товарів з низькою доданою вартістю і розвитку видів діяльності з високою доданою вартістю, тобто перейти від низькотехнологічної ресурсної до високотехнологічної інноваційної економіки.

Сучасні тенденції розвитку світової економіки та технологічного прогресу призвели до того, що у сфері переробної промисловості – основі високотехнологічного виробництва - конкурують між собою країни з дешевою робочою силою (переважно, розташовані у субтропічному та тропічному кліматі, де вартість життя істотно нижча, ніж в Україні) та розвинуті країни зі стабільним і сприятливим інвестиційним кліматом, який дозволяє мінімізувати інвестиційні ризики при створенні високотехнологічних виробництв. За таких конкурентних умов Україна не має достатньо переваг, аби бути привабливою для великих інвестицій.

Починаючи з 1980 року, частка переробної промисловості у ВВП розвинутих країн (ОЕСР) скоротилася з 25% до 15% і стабілізувалася на цьому рівні – стільки ж наразі має і Україна. За підсумками 2017 року, українська промисловість (добувна та переробна) забезпечувала 18,5% ВВП та 15,1% загальної облікової кількості штатних працівників, включаючи загалом 12,5% від загальної кількості підприємств різних форм власності. При цьому темпи росту добувної та переробної промисловості на фоні низького рівня впровадження нових або вдосконалених технологій, продукції або послуг, які ще не було застосовано, використано у виробничому процесі чи господарській діяльності (далі - новацій), становили у 2016 році 2,8%, а у 2017 році – 0,4%. Частка високотехнологічного експорту в загальному експорті продуктів промисловості в Україні у 2017 році становила лише 6,9%. При цьому для виробництва та експорту сировини імпортується продукція переробної промисловості з вищою доданою вартістю. Так, у 2017 році у товарній структурі імпорту мінеральні продукти та продукти хімічної промисловості становили 38,2%, прилади, обладнання, устаткування та різні види транспортних засобів – 30%.

Отже, промисловість зможе бути рушієм прискорення економічного розвитку та якісних змін у структурі економіки лише після суттєвої

модернізації, виправлення ситуації зі зношеністю основних фондів на більш ніж 80% та впровадження новацій і переходу до виробництва конкурентоспроможних продуктів з високою часткою доданої вартості.

Іншим рушієм економічного зростання у найближчій перспективі може виступати аграрний сектор як такий, що має високий потенціал до модернізації, упровадження новітніх технологій та підвищення рівня переробки власної продукції, але його перспективи обмежені. Наразі в Україні він створює близько 10% ВВП. Водночас, у переважній більшості розвинутих країн частка аграрного сектору не перевищує 5% ВВП. Навіть в Аргентині, відомій своїм високоприбутковим аграрним сектором, за даними Світового Банку, його частка становить тільки 6%.

Зважаючи на це, саме інноваційний потенціал має стати рушієм економічного зростання та, у свою чергу, сприяти розвитку усіх сфер економіки, зокрема й промисловості та аграрного сектору. Україна має низку конкурентних переваг, які дозволяють їй успішно виробляти інтелектуальні продукти, найвигідніші з яких – це інновації, передусім (але не тільки) науково-технічного характеру. Основою української інноваційної конкурентоспроможності має стати людський капітал, а також знання й результати наукових досліджень. Їх ефективна реалізація в Україні з можливістю виходу на світові ринки сприятиме розвитку країни.

Глобалізація та сучасні технології зв'язку створюють можливості для існування та розвитку успішних інноваційних підприємств і кластерів, навіть попри загальну технологічну відсталість, низьку купівельну спроможність споживачів та територіальну віддаленість, через включення у міжнародні ланцюжки створення доданої цінності (вартості). Це позитивно відобразиться на розвитку переважної більшості сфер економіки та надасть додаткові можливості для вітчизняних малих і середніх підприємств. До того ж інновації здатні масштабуватися, що найкраще реалізується на загальносвітовому ринку, в якому частка вітчизняного сектору наразі становить 0,12%. Проте ці можливості використовуються, вочевидь, недостатньо: надходження від застосування українських інновацій за кордоном становили у 2017 році менше 30 млн грн, з яких близько половини пов'язані з використанням франшизи та торгівельної марки.

Сучасна українська держава має дуже обмежену фінансову та інституційну спроможність. Відтак наявні ресурси і потенціал доцільно зосередити на створенні суспільних благ, зокрема у сфері інновацій – на підтримці наукових досліджень, які є однією з основ інноваційного потенціалу. Для вирішення задачі переходу до інноваційного зростання у Стратегії інноваційного розвитку (далі – Стратегія) пропонуються з усього різноманіття можливих інструментів ті, які:

найкраще відповідають подоланню перешкод, що найбільше заважають інноваційному процесу в Україні;

не потребують запровадження механізмів, що у довгостроковій перспективі зменшують надходження до бюджетів різних рівнів і здатні приносити відчутні результати при мінімальних вкладеннях;

є найменш вразливими до корупції та інших зловживань.

Попередні спроби створення в Україні державної політики підтримки інновацій через вибіркочу допомогу в розвитку окремих галузей, підгалузей і проектів мали обмежений позитивний вплив. Підходи, які базуються на визначенні галузевих пріоритетів слабо піддаються стратегічному плануванню, оскільки інновації є важко прогнозованим процесом. При цьому пріоритет у використанні наявних ресурсів надавався поточним завданням, а не розвитку інноваційної інфраструктури, що мало б набагато більший і довгостроковий ефект. Крім того, визначення галузевих пріоритетів може ставати об'єктом впливу поточних інтересів, що призводитиме до викривлення державної політики, а пільги та інші преференції для такої підтримки можуть стати джерелом зловживань.

Сучасний стан інноваційної діяльності є наслідком відсутності стратегічного бачення та послідовної політики щодо переведення України на інноваційний шлях розвитку, формування національної інноваційної екосистеми, яка забезпечувала б його реалізацію і підвищувала розвиток інноваційної культури в державі, використовуючи, крім фінансових, інші механізми розвитку інноваційної діяльності.

Таким чином, для сталого розвитку країни необхідно забезпечити сприятливі умови для створення та функціонування інноваційно активних підприємств, розвитку екосистеми інновацій, залучення вітчизняних та іноземних інвесторів. Запропонований у Стратегії функціональний підхід спрямований на подолання проблем, які гальмують інноваційний розвиток будь-якої сфери економіки.

Мета

Протягом 2013-2018 років Уряд та Президент України схвалили майже 40 стратегічних документів галузевого рівня, які стосуються розвитку інновацій в тій чи іншій сфері.

Розробляються Стратегія розвитку промислового комплексу України, Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України до 2026 року, Стратегія низьковуглецевого розвитку до 2050 року.

Зважаючи на це, Стратегія інноваційного розвитку України є крос-секторальною стратегією, спрямованою на вирішення питань розвитку інноваційної діяльності, спільних для усіх сфер економіки, та розвиток зв'язків між тими, хто створює і впроваджує новації. Стимулювання впровадження новацій у кожній окремій галузі належить до сфери компетенції відповідного міністерства та його галузевих стратегічних документів.

Мета Стратегії полягає у розбудові інноваційної екосистеми України для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги, підвищення рівня інноваційності національної економіки.

Стратегія передбачає, зокрема:

створення сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери, збільшення кількості впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі від них, залучення інвестицій в інноваційну діяльність;

зменшення корупційних ризиків при використанні бюджетних коштів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності;

подолання негативних трендів у розвитку інновацій, серед яких - зменшення питомої ваги обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП країни, скорочення кількості дослідників, зменшення частки реалізованої інноваційної продукції, переважна реалізація інноваційної діяльності шляхом придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, незначне використання об'єктів інтелектуальної власності у реальному секторі економіки, а також ризиковість інноваційної діяльності.

Основні учасники інноваційного процесу

Основними учасниками інноваційного процесу, які формують інноваційну екосистему, є:

наукові працівники і юридичні особи, які їх представляють (заклади вищої освіти та наукові установи тощо);

фізичні та юридичні особи, які створюють нові технологічні рішення, продукти, методи або засоби виробництва, види товарів і послуг, джерела постачання сировини, структури управління, без проведення попередньої наукової (науково-технічної) роботи;

фізичні та юридичні особи, які надають різні види послуг при впровадженні новацій, зокрема: виконують проектно-конструкторські або технологічні роботи зі створення діючих макетів, дизайну, надають маркетингові, навчально-тренінгові, юридичні, патентні послуги тощо (організації інноваційної інфраструктури);

юридичні особи, що займаються впровадженням новацій як створених самим підприємством, так переданих іншими суб'єктами господарювання – стартапи, малі, середні та великі компанії, як вітчизняні, так й іноземні, зокрема глобальні корпорації тощо;

інвестори, які не беруть безпосередньої участі в операційній діяльності, але фінансують її за рахунок власних коштів чи здійснюють управління фондами, зокрема венчурні фонди, венчурні компанії, лізингові компанії, страхові компанії, інвестиційні фонди інших типів та бізнес-ангели;

галузеві асоціації, громадські організації, міжнародні організації та установи;

МОН та Мінекономрозвитку як такі, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері інноваційної діяльності, трансферу

технологій, інтелектуальної власності, державно-приватного партнерства, інші органи державної влади та місцевого самоврядування, дорадчі органи, зокрема, Рада з розвитку інновацій, Національна рада України з питань розвитку науки і технологій;

інституції (будь-якої форми власності) з прогнозування економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку та установи системи науково-технічної інформації.

Проблеми учасників інноваційного процесу

Аналіз проблем учасників на різних етапах інноваційного процесу виявив такі нагальні перешкоди, які можуть бути усунуті або пом'якшені засобами державної політики:

1) на етапі створення новації:

брак фінансування, зокрема державного, об'єктивно обумовлений загальним невисоким рівнем добробуту країни та іншими життєво важливими пріоритетами бюджетних витрат;

відсутність необхідної інформації щодо ринкових перспектив запропонованої ідеї та знань і консультативного супроводу проходження проекту від ідеї до етапу комерціалізації;

недостатнє використання науковцями та малим і середнім бізнесом можливостей щодо участі у міжнародних програмах;

відсутність налагоджених комунікацій між науковцями і представниками бізнесу, що зацікавлений в розвитку інновацій щодо як потреб бізнесу в інноваціях, так і даних про нові та вдосконалені технологічні рішення, які можуть бути використані у виробництві;

недостатнє пропагування та поширення інформації щодо позитивних прикладів щодо перетворення ідеї на інноваційний продукт;

відсутність достовірного прогнозування тенденцій та досліджень впливу інструментів державного регулювання інноваційного розвитку економіки.

2) на етапі трансферу новації:

брак фінансування через непередбачуваність комерційних результатів новації;

розбіжності щодо врегулювання відносин у сфері інтелектуальної власності між Цивільним кодексом та актами спеціального законодавства України, що регулюють цю сферу відносин;

обмеженість фінансових та матеріальних ресурсів для створення інноваційної інфраструктури;

нестача фахівців у сфері інноваційного менеджменту та маркетингу, фінансових консультантів, експертів з трансферу технологій і бізнес-планування;

недостатня обізнаність науковців і працівників підрозділів, які відповідають за комерціалізацію у ЗВО та наукових установах, щодо оцінки рівня готовності розробки, подальшого ринкового ефекту від переданих

(комерціалізованих) технологій, розроблення стратегії комерційного розвитку, сценаріїв трансферу технологій, які перебувають на різних стадіях готовності;

відсутність інформації щодо інформаційних партнерів;
непріоритизація ЗВО інноваційної діяльності як складової своєї діяльності;

обмеження на внески при формуванні статутного капіталу при створенні юридичних осіб для впровадження науково-технічних результатів, власниками майнових прав на які є державні наукові установи та заклади вищої освіти;

складність проведення оцінки вартості об'єктів права інтелектуальної власності та нестача фахівців для її здійснення.

3) на етапі впровадження новації шляхом створення спеціалізованого малого інноваційного підприємства – «стартапу»:

обтяжливе регулювання, зокрема ускладнений доступ до ринку праці іноземців та надмірно ускладнений процес закриття підприємства;

високі та складно адміністровані податки (насамперед, на оплату праці та прибуток підприємств);

брак необхідних знань і навичок для ведення підприємницької діяльності;

високі для новоствореного підприємства витрати на оренду приміщень та обладнання, оплату сторонніх послуг (насамперед, бухгалтерських);

недостатній розвиток венчурного фінансування в Україні та проблеми правового захисту іноземних інвесторів;

відсутність або обмежена ефективність інноваційної інфраструктури, яка має сприяти розвитку інноваційного підприємництва.

4) на етапі впровадження новацій на вже існуючому підприємстві, виходу на серійне виробництво:

недостатній рівень зацікавленості суб'єктів господарювання у впровадженні результатів вітчизняних досліджень і розробок, які потребують додаткового часового та фінансового ресурсу для їх повноцінного застосування;

недостатня поінформованість про можливості малих і середніх підприємств у сфері використання новацій, високі транзакційні витрати на пошук та доступ до баз даних, відсутність ефективних каналів передачі інформації щодо попиту підприємств до сектору науки та освіти;

брак незалежної оцінки технологічного рівня розробки та можливості технічно її реалізувати;

брак презентаційних навичок, вмінь оцінки обсягів коштів, які можна отримати від підприємства, що несе основні ризики при впровадженні новації, «спільної мови» представників бізнесу, науки та органів влади.

5) Також існує низка проблем, які стосуються усіх етапів трансформації ідеї в інноваційну продукцію. По-перше, це ті, які пов'язані з правовим захистом прав інтелектуальної власності:

недовіра авторів ідей щодо можливостей захисту авторських прав; відсутність закріпленого у законодавстві механізму передачі технологій, створених або придбаних за бюджетні кошти, за кордон.

По-друге, відсутність зв'язків українських інноваторів з партнерами (представниками бізнесу та держави), потенційно зацікавленими у комерціалізації їхніх інновацій.

По-третє, це проблема утримання талантів, основними причинами якої є:

кращі можливості для реалізації ідей за кордоном (насамперед, доступ до фінансування, правовий захист, близькість до ринків збуту, менша вартість ведення бізнесу);

краща якість життя (безпека та верховенство права, освіта та охорона здоров'я, соціальний захист у разі потреби, інфраструктура, екологія тощо);

творче та підприємницьке середовище, створене у найкращих світових осередках інновацій.

Напрями і способи розв'язання проблем

Для побудови інноваційної економіки з розвинутим підприємництвом, інноваціями та високою продуктивністю виробництва Україні як державі, яка має великий інтелектуальний потенціал, необхідно розв'язати зазначені вище проблеми. Державна інноваційна політика має фокусуватися на напрямках, які відповідають «вузьким місцям» інноваційного процесу в Україні, враховуючи інтереси всіх зацікавлених сторін. Саме тому особливо важливою є співпраця між усіма учасниками інноваційного процесу, які сприяють інноваціям на всіх етапах створення і виведення інноваційного продукту на ринок.

Розв'язання проблем передбачається шляхом виконання програмних заходів за такими напрямками:

а) створення сприятливого нормативно-правового поля для суб'єктів господарювання, що провадять інноваційну діяльність;

б) розвиток інноваційної інфраструктури, методично-консалтингове забезпечення, розширення зв'язків вітчизняних науковців і винахідників з іноземними підприємствами;

в) підвищення спроможності, що реалізується як шляхом культурно-просвітницької діяльності, підвищення інноваційної культури, так і через освітню діяльність, спрямовану на забезпечення успішної кар'єри молоді після завершення навчання у закладі вищої освіти за одним з обраних напрямів: започаткування власної справи, робота на підприємстві, що відповідає сучасному технологічному рівню, або наукова (викладацька) робота.

1. На етапі створення новацій відповідно до зазначених вище напрямів необхідним є:

а) збільшення фінансування досліджень на конкурсній основі з акцентуванням уваги на переході результатів, отриманих у рамках

фундаментальних досліджень, у тематики прикладних досліджень і науково-технічних розробок, до фінансування яких залучається бізнес;

перегляд пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності з метою їх наближення до напрямів, визначених у програмах розвинутих країн світу, на основі сучасних світових технологічних трендів;

б) створення територій із високою концентрацією креативних фахівців шляхом виділення у межах населених пунктів зон, призначених передусім для розгортання творчих видів діяльності, створення там відповідної інфраструктури, надання інформаційно-аналітичного та методичного забезпечення розвитку інноваційної культури;

в) створення із залученням світових експертів і менторів шкіл обміну досвідом та національних ресурсів з навчання підприємству та інноваціям, зокрема мережі підвищення кваліфікації як для викладачів, так і для керівників закладів вищої освіти та наукових установ. Ці структури також можуть надавати консультативно-методичну допомогу щодо участі в європейських програмах, пов'язаних з інноваціями, таких як Горизонт 2020 та майбутня Рамкова Програма ЄС на 2021-2027 роки, EUREKA, COSME тощо, та поширювати позитивний досвід успішних учасників цих програм;

покращення якості освіти шляхом наближення її до потреб глобального ринку, підтримка запровадження навчальних дисциплін з підприємництва, фінансової грамотності та охорони інтелектуальної власності.

З метою активізації створення новацій необхідно також:

розробити механізм стимулювання науковців до формування актуальної та затребуваної глобальним ринком тематики досліджень;

узгодити національні показники статистичних даних з європейськими, зокрема Європейським інноваційним табло, а також привести механізм статистичного спостереження стану інноваційного розвитку національної економіки у відповідність зі стандартами ОЕСР;

забезпечити створення навчальних матеріалів із підприємництва та інновацій, які підвищували б обізнаність, починаючи зі школи, навчали азів створення власного бізнесу, фінансової грамотності та охорони інтелектуальної власності;

розробити методичні матеріали щодо залучення до виконання спільних інноваційних проектів студентів різних спеціальностей та ЗВО.

2. На етапі трансферу новацій необхідно:

а) унормувати прогалини, які існують у чинному законодавчому полі щодо створення та функціонування елементів інноваційної інфраструктури, та розробити методичні документи зі створення та функціонування такої інфраструктури;

запровадити відрахування при трансфері за кордон технологій, розроблених за кошти державного бюджету, певного відсотка до спеціального фонду, наприклад, Національного фонду досліджень, для подальшого спрямування на підтримку інновацій;

б) забезпечити державну підтримку створення та ефективного функціонування елементів інноваційної інфраструктури у ЗВО, наукових установах та інших суб'єктах інноваційної діяльності;

в) збільшити кількість інформаційних заходів та їх аудиторію для поширення позитивного досвіду успішних стартапів, інноваційних проектів, запровадити регулярні всеукраїнські та міжнародні заходи за участі представників науки, освіти та бізнесу для налагодження взаємозв'язку між ними;

забезпечити методично-консультаційну допомогу з різних аспектів провадження інноваційної діяльності;

розробити методичні матеріали для ЗВО та наукових установ щодо діяльності керівників з організації інноваційної діяльності, організувати інформаційні кампанії щодо доцільності введення посади проректора або заступника директора з інноваційної діяльності, яку обійматиме фахівець з досвідом роботи у сфері інноваційного бізнесу;

сприяти підготовці фахівців для забезпечення діяльності інноваційної інфраструктури.

З метою активізації трансферу новацій необхідно також:

розробити Дорожню карту реалізації Цілей сталого розвитку, визначених у Національній доповіді, затвердженій Міжвідомчою робочою групою високого рівня з питань організації процесу впровадження Цілей сталого розвитку в Україні;

започаткувати комунікаційний механізм технологічних платформ, де бізнес і держава можуть стати потенційними замовниками інновацій: з одного боку, бізнес та держава роблять заявку на розв'язання їхніх проблем, а з іншого, науковці, студенти, винахідники пропонують інноваційні рішення, які потім масштабуються і стають основою для власного інноваційного бізнесу;

сприяти виділенню територій (приміщень) для елементів інноваційної інфраструктури та інноваційних структур, що займаються трансфером новацій;

започаткувати надання інноваційних ваучерів як винахідникам, так і підприємцям на освітні і консультаційні послуги тощо.

3. Для створення сприятливих умов щодо доведення новацій до комерційного використання, зокрема через розвиток стартапів, необхідно забезпечити:

а) сприятливі умови для діяльності венчурного бізнесу;

збереження спрощеної системи оподаткування та звітності для малого бізнесу, яка в цьому випадку виконує роль інструменту державної політики конкурентоздатності;

законодавче унормування заходів щодо державної підтримки малого інноваційного бізнесу за умови співфінансування за рахунок інших джерел;

б) підвищення рівня знань щодо академічного підприємництва та створення нових форм інноваційної інфраструктури;

в) формування у суб'єктів інноваційної діяльності розуміння пріоритетів, налаштування суспільної думки на те, що наукові дослідження, розробка та впровадження ідей потребують фінансової підтримки, а молоді стартапи – відповідної експертизи та інвестицій.

З метою створення сприятливих умов для розвитку стартапів необхідно також:

запровадити спрощену процедуру отримання посвідки на тимчасове проживання іноземцями та особами без громадянства, які прибули в Україну для участі в реалізації інноваційних проектів тощо;

створити умови для спрощення входу до венчурного фонду інвестора-фізичної особи шляхом зменшення номінальної вартості цінних паперів фонду, які повинна придбати фізична особа для участі у венчурному фонді;

забезпечити зниження податкового навантаження на оплату праці та доходи фізичних осіб з частковим перенесенням податкового тягаря на ресурси і землю/нерухомість тощо;

сприяти створенню елементів інноваційної інфраструктури, які надаватимуть фінансову допомогу винахідникам та стартапам;

забезпечити державну підтримку створення та ефективного функціонування на базі ЗВО та наукових установ безперервного ланцюга стартап-школа, акселератор, бізнес-інкубатор.

Крім того, необхідним є загальне покращення середовища для ведення бізнесу, особливо в частині правосуддя, захисту від незаконних дій силовиків та здириництва і рейдерства, спрощення і здешевлення ведення бізнесу (зокрема, його закриття).

4. З метою розвитку серійного виробництва фінансові механізми мають бути спрямовані на надання прямої державної допомоги промисловим підприємствам винятково у випадках, коли держава є замовником продукції (оборонна промисловість, замовлення органів влади тощо), з одночасним підвищенням якості відбору таких проектів і створенням механізмів комерціалізації розробок задля часткового відшкодування державі цих видатків та заохочення авторів. Вивільнені кошти мають спрямовуватися на конкурентоздатні наукові дослідження, налагодження зв'язків вітчизняних інноваторів з партнерами, непряму підтримку інноваційної інфраструктури (бізнес-інкубаторів, наукових парків тощо).

Проблеми виходу на серійне виробництво можуть бути розв'язанні, зокрема, шляхом:

а) запровадження репутаційних рейтингів або інших інструментів оцінки надійності партнерів;

б) сприяння створенню кластерів, які об'єднують промислові підприємства із закладами професійної освіти, що готуватимуть фахівців для роботи на підприємствах, та з науковими установами і ЗВО, що здійснюють науково-методичне забезпечення впровадження новацій, а також надання їм підтримки на місцевому рівні, зокрема шляхом поширення успішного досвіду;

сприяння створенню інноваційної інфраструктури, яка надаватиме юридичний супровід і різні види консультаційних послуг як авторам новацій, так і бізнесу, зокрема щодо оцінки технологічного рівня розробок та їх економічної ефективності.

З метою розвитку серійного виробництва необхідно також:

запровадити механізм підтримки підприємств у разі впровадження ними новітніх технологій, застосування більш високого рівня стандартизації виробленої продукції та застосованих технологій;

запровадити перевірки продукції і технологій, які закуповуються за кошти державного бюджету, з метою запобігання використанню морально застарілих продукції і технологій, зокрема й таких, що можуть заподіяти шкоду навколишньому середовищу або здоров'ю людей;

з метою налагодження комунікацій та створення консорціумів, які об'єднують ЗВО, наукові установи і підприємства, провести аудит технологічних рішень (їх технологічного рівня і готовності до впровадження), розроблених ЗВО та науковими установами, а також оцінку можливості виробництва конкурентоздатної продукції наявними українськими підприємствами.

5. Для розв'язання правових проблем, пов'язаних із захистом та використанням об'єктів інтелектуальної власності, особливо (але не тільки) створених з використанням коштів державного бюджету, необхідно:

а) на законодавчому рівні чітко визначити всі елементи інноваційної інфраструктури та впорядкувати процес створення, реєстрації та подальшого трансферу об'єктів права інтелектуальної власності з дотриманням балансу інтересів авторів, держави та комерційних структур, включно з елементами інноваційної інфраструктури;

унормувати використання державними установами надходжень від передачі/використання об'єктів інтелектуальної власності, створених за рахунок коштів державного бюджету, зокрема виплат роялті при серійному виробництві озброєння та військової техніки, та надати гарантії захисту прав автора розробки до отримання ним патенту;

унормувати процедури погодження укладення договорів про трансфер технологій, створених або придбаних за бюджетні кошти, які передаються юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, або фізичним особам-іноземцям, або особам без громадянства;

опрацювати питання запровадження англійської та/або американської юрисдикції в Україні для вирішення у судах корпоративних питань для стартапів та венчурних інвесторів (позитивні приклади існування таких юрисдикцій є в ОАЕ та Казахстані);

б) забезпечити діяльність Вищого суду з питань інтелектуальної власності;

запровадити державну підтримку патентування інтелектуальної власності українських інноваторів за кордоном на умовах співфінансування.

6. З метою налагодження зв'язків українських інноваторів з партнерами (представниками бізнесу та держави), потенційно зацікавленими у комерціалізації їхніх інновацій, важливим є:

а) запровадження моніторингу запиту бізнесу на інноваційні рішення існуючих проблем;

б) започаткування пілотних проектів зі створення елементів інноваційної інфраструктури (зокрема, інноваційних кластерів, центрів трансферу технологій, технологічних платформ, бізнес-інкубаторів та акселераторів) та поширення позитивного досвіду на всі регіони України;

в) сприяння поінформованості науковців та підприємців про різні етапи та учасників інноваційного процесу.

З метою налагодження зв'язків вітчизняних інноваторів з партнерами необхідно також:

запровадити інноваційний ваучер, що дає право його власникові отримати підтримку в реалізації інноваційного проекту для оплати певних послуг (лабораторних дослідів, маркетингових досліджень, економічних розрахунків, консультації патентного повіреного, навчання персоналу тощо);

провести аудит наявних технологій і розробок, створених у рамках виконання науково-технічних досліджень з тематик, пов'язаних із військовим призначенням, з метою оцінки можливості створення продукції подвійного або цивільного використання;

створити центри експертизи та оцінки науково-технічних розробок, які готували б аналітичну інформацію для винахідників та підприємців щодо технологічного, економічного, кон'юнктурного рівня розробок;

визначити регіональні пріоритетні напрями на основі Стратегії смарт-спеціалізації та запустити пілотні проекти, спрямовані на створення системи взаємозв'язків та взаємопідтримки регіонів із різним рівнем промислового розвитку;

забезпечити розміщення у вільному доступі інформації про впровадження результатів науково-технічної діяльності (прикладних досліджень і науково-технічних розробок), створених за кошти державного бюджету;

сприяти створенню рекламно-інформаційної продукції у ЗМІ, спрямованої на популяризацію науково-технічних і технологічних досягнень в Україні і світі та успішного досвіду підприємств і підприємців, які вже стали на шлях інновацій і виробляють високотехнологічну продукцію з високою доданою вартістю;

забезпечити розширення участі у міжнародних спеціалізованих виставкових заходах з метою пропагування української інноваційної продукції.

7. Проблема створення сприятливих умов для утримання фахівців є вкрай актуальною для України, у тому числі для її інноваційного розвитку, але виходить за рамки цієї Стратегії і включає, зокрема, питання особистої безпеки, якості правосуддя, охорони здоров'я, освіти, екології,

інфраструктури, контрактної армії, доступності споживчих кредитів, монополізації ринків (що впливає на вартість життя) та багато інших. Необхідним є розроблення на основі прогнозно-аналітичних досліджень довгострокового документа щодо сталого розвитку держави «Україна – 2050».

Водночас необхідним є:

зменшення спеціальних пільг або субсидій суб'єктам підприємницької діяльності на здійснення діяльності, не пов'язаної з впровадженням новітніх технологій і випуском продукції з високим ступенем доданої вартості;

поступове зменшення частки виключного фінансування із загального фонду державного бюджету (без співфінансування) науково-технічних розробок, окрім випадків, коли держава є їхнім споживачем;

підтримка інноваційної діяльності без пріоритезації будь-яких галузей, окремих напрямів і видів економічної діяльності.

Очікувані результати та оцінка реалізації Стратегії

Реалізація Стратегії дасть змогу утворити в Україні інноваційну екосистему, яка зможе стати рушієм прискореного економічного зростання, сприятиме впровадженню нових технологічних рішень.

Результатом реалізації Стратегії стане:

збільшення кількості фізичних осіб та суб'єктів господарювання, що займаються винахідництвом, прикладними дослідженнями та науково-технічними розробками, насамперед – за межами державного сектору;

збільшення кількості суб'єктів господарювання, що надають послуги із комерціалізації технологічних рішень, та якості надаваних ними послуг;

збільшення надходжень від продажу та використання об'єктів інтелектуальної власності, наукоємної продукції (результатів досліджень та розробок, програмного забезпечення, ноу-хау, інших інтелектуальних послуг);

зупинення тенденції до скорочення кількості дослідників;

збільшення обсягів позабюджетного фінансування НДДКР за рахунок коштів вітчизняних та іноземних інвесторів;

зростання частки інвестицій у нематеріальні активи від усього обсягу капітальних інвестицій;

збільшення наукоємності ВВП;

зростання кількості щорічно зареєстрованих патентів (насамперед – закордонних) на винаходи та корисні моделі.

Непрямими індикаторами можуть виступати також підвищення місця України у світових рейтингах, пов'язаних із інноваціями, зокрема показників “Інновації” та “Технологічна готовність” Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму, в Європейському інноваційному табло, Індексі привабливання талантів, Індексі людського розвитку та у рейтингах Doing Business, ICT Development Index.

З метою реалізації Стратегії розробляються чотирирічні плани. Для оцінки результативності реалізації Стратегії передбачається здійснення як контролю за виконанням планів заходів, так і моніторингу за їх впливом на різні сфери економіки. Процедура проведення моніторингу розроблятиметься МОН разом із Мінекономрозвитку та іншими заінтересованими органами.

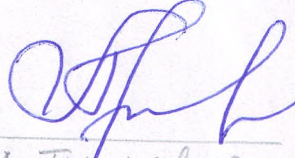
МОН разом із Мінекономрозвитку здійснює щорічне опитування учасників інноваційного процесу Стратегії, зокрема підприємств і бізнес-асоціацій щодо змін в екосистемі інноваційної діяльності, а також проводить чи замовляє поглиблене вивчення питань, які, за результатами опитування, визначаються як найбільш проблемні для налагодження процесу створення і комерціалізації новацій. На основі такого вивчення вживаються необхідні заходи в межах компетенції МОН, в інших випадках робляться відповідні обґрунтовані пропозиції відповідним органам влади.

Фінансове забезпечення реалізації

Джерелами фінансування заходів з реалізації Стратегії є кошти державного та місцевих бюджетів і кошти з інших джерел, не заборонених законодавством, зокрема залучених через механізм державно-приватного партнерства.

Обсяг фінансування, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації цієї Стратегії, визначається щороку з урахуванням можливостей джерел фінансування.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюватиметься також із застосуванням можливостей фінансової та технічної допомоги, яку надають Україні міжнародні установи та іноземні країни. Технічна допомога може бути залучена у вигляді експертної допомоги, необхідних матеріальних ресурсів або грошових коштів, виділених на цільові потреби.

Л. Труневич